

Pelastakaa Lasten lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodeksi 2025

Asia: HE 109/2024 vp

Pelastakaa Lapset kiittää valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostoa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodeksi 2025.

Keskitymme lausunnossamme tarkastelemaan talousarvioesitystä lapsen oikeuksien toteutumisen osalta sekä arvioimaan esityksen vaikutuksia lapsiperheköyhyyden ja muuten haavoittavassa asemassa olevien lapsiperheiden ja lasten näkökulmasta.

Kiinnitämme huomiota myös lapsiin verkossa kohdistuvan seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisyyn sekä talousarvioesitykseen sisältyvään lastensuojelun hybridimallin käyttöönottoon. Muilta osin viittaamme aiempiin lakiesityksiin antamiimme lausuntoihin.

Arvio talousarvioesityksestä lapsiperheiden hyvinvoinnin ja lapsiperheköyhyyden näkökulmasta

Esityksen yleisperusteluissa talouden todetaan toipuvan taantumasta vuonna 2025 ja BKT:n kasvavan 1,7 %. Kotitalouksien kulutuksen odotetaan lisääntyvän, kun inflaatio on hidastunut, korot laskevat ja tulot kasvavat kohtuullisesti. Tuotannollisten investointien kasvu on jatkunut taantumankin aikana, ja vuonna 2025 investointien todetaan kasvavan energiansiirtymän vauhdittamana. Talouskasvun myötä työllisyyden odotetaan kasvavan ja työttömyyden vähenevän.

Lisäksi esityksessä todetaan, että pääministeri Orpon hallituksen tavoitteena on parantaa suomalaisten elintasoja, kääntää Suomen talous kestävään kasvuun ja taittaa hyvinvointia uhkaava velkaantumiskehitys. Vakaan taloudellisen kehityksen todetaan luovan turvaa ja tukevan perheellistymistä.

Keinot, joilla edellä esitettyihin tavoitteisiin päästään, ovat **lapsen oikeuksien täysimääräisen toteutumisen sekä pienituloisten ja haavoittavassa asemassa olevien lapsiperheiden kannalta monin paikoin ongelmallisia**. Esimerkiksi sosiaaliturvaan kohdistettavat leikkaukset eivät edistä hallituksen tavoitteita parantaa suomalaisten elintasoja. Suomessa elää jo tällä hetkellä noin 120 000 lasta pienituloisissa perheissä ja määrän arvioidaan lisääntyvän noin 17 000 lapsella.

THL (2023a) ja Soste ry (2023) ovat laskelmiensa perusteella arvioineet, että **sosiaaliturvaan kohdistettavat toimet tulevat kasvattamaan yleisemminkin pienituloisuutta ja lisäämään eriarvoisuutta eri väestöryhmien välillä**. Sosiaali- ja terveysministeriön (STM)

sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arvioinnin mukaan **muutokset kasvattavat pienituloisuutta ja riskiä lapsiperheköyhyyden kasvuun.**

Kuten arvioinnissa todetaan, voi toimeentulon heikentyminen johtaa ongelmien kasautumiseen ja lasten ja nuorten syrjäytymisriskin kasvuun. Näiden tietojen valossa tavoite suomalaisten elintason parantamisesta ei vaikuta realistiselta. Heikko taloudellinen tilanne ei myöskään kannusta perheellistymään, mikä on esityksen yksi tavoite.

Sosiaaliturvaan kohdistuvien laajamittaisten toimenpiteiden esitetään vähentävän lapsiperheiden osuutta asumistuesta ja lisäävän lapsiperheiden osuutta toimeentulotuesta. Tätä suuntaa ei voi pitää taloudellisesti eikä inhimillisesti kestäväenä tai kannatettavana. Sostery (2023) on arvioinut toimeentulotuen saajien määrän lisääntyvän 65 000 henkilöllä, vaikka juuri toimeentulotuki on luonteeltaan byrokraattinen ja siihen liittyy kannustinloukkuja.

Esityksen mukaan Suomessa taloudellinen eriarvoisuus on kansainvälisesti vertaillen vähäistä, mutta varallisuuserot ovat kasvaneet. Pidämme tärkeänä, että tämä huomio otetaan vakavasti, sillä kuten esityksessä todetaan, polarisaation ja sosiaalisen eriarvoisuuden lisääminen on riski niin yksilöiden hyvinvoinnin kuin yhteiskunnan vakauden kannalta. Kun toimeentulosta ja palveluista leikataan, on vaarana, että tällainen kehityskulku vahvistuu.

On myös tärkeää huomioida köyhyyden laajamittaiset vaikutukset lasten hyvinvointiin ja yhteydet esimerkiksi osattomuuden ja näköalattomuuden kokemuksiin, jotka voivat heikentää yksilön kiinnittymistä yhteiskuntaan. Myös köyhyyden ylisukupolvisuuteen, eli köyhyyden periytyvyyteen, on kiinnitettävä huomiota, sillä ylisukupolvisuuden kierteen katkaisemisen merkitys on tunnistettu tutkimuksissakin. 1990-luvun laman vaikutuksia lasten hyvinvointiin on kartoitettu muun muassa 1987 syntyneiden osalta kohorttitutkimuksessa (THL 2012). Kyseinen ikäluokka voi monin tavoin huonosti, ja vaikutukset ulottuvat jo seuraavaan sukupolveen.

Kiristämällä köyhien perheiden taloudellista pärjäävyyttä heikennetään näissä perheissä elävien lasten mahdollisuuksia vakaaseen ja hyvinvointia edistävään arkeen, joka puolestaan luo edellytykset hyvinvoivalle aikuisuudelle. Lapsiperheköyhyyttä lisäävät ja syventävät toimenpiteet eivät edistä esityksen tavoitetta, jonka mukaan "hallitus parantaa suomalaisten mahdollisuuksia rakentaa tulevaisuuttaan kouluttautumalla, työtä tekemällä ja yrittämällä". **Lapsen elämän ensimmäisiin vuosiin panostaminen on tutkimustiedon valossa vaikuttavinta sekä kansantalouden että inhimillisen hyvinvoinnin näkökulmasta.**

Lasten kannalta pidämme huolestuttavana talousarvioesitykseen sisältyvää huomiota, että lapsi-ikäluokan harkinnanvaraisesta rahoituksesta suurimpia osia ovat sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (Stea) avustukset lapsiin ja nuoriin keskittyneille järjestöille ja hankkeille, sillä juuri näihin Stea-avustuksiin ollaan kohdistamassa mittavia leikkauksia. **Leikkaamalla ennaltaehkäisevästä tuesta heikennetään esimerkiksi vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevien lapsiperheiden hyvinvointia.**

Hyvinvointialueiden valtion rahoitus on esityksen mukaan yleiskatteista. Tämä tarkoittaa, ettei lapsi-ikäryhmään kohdistuva osuus ole eroteltavissa, vaan määrärahan tarkemmasta

kohdentumisesta päättävät itsehallinnolliset hyvinvointialueet. Tämä herättää huolen alueellisen eriarvoistumiskehityksen vahvistumisesta, jota ilmenee jo nyt esimerkiksi hyvinvointialueiden täydentävän toimeentulotuen erilaisten myöntämiskäytäntöjen osalta. **Köyhyydessä elävien lasten kannalta hyvinvointialueiden palvelut ovat tärkeitä hyvinvoinnin tukijoita ja hyvän arjen vahvistajia. On tärkeää, etteivät lapset joudu keskenään eriarvoiseen asemaan sen perusteella, missä he asuvat.**

Esityksen kohdassa 7 on käsitelty lapsibudjetointia. Pidämme tärkeänä, että lapsibudjetointi on huomioitu esityksessä omana kohtanaan. Pelastakaa Lapset kuitenkin kehottaa huomioimaan YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentin nro 19 (2016) julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteutumiseksi.

Yleiskommentissa todetaan, että *“Sopimusvaltioiden ei pitäisi sallia lasten oikeuksien nykyisen toteutumistason heikentymistä. Talouskriisien aikana taantumuksellisia toimia voidaan harkita ainoastaan silloin, kun kaikki muut vaihtoehdot on arvioitu ja on varmistettu, että vaikutukset kohdistuvat viimeisenä lapsiin ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin. Sopimusvaltioiden on osoitettava, että tällaiset toimet ovat tarpeellisia, kohtuullisia, oikeasuhteisia, syrjimättömiä ja väliaikaisia ja että kaikki vaikutusten kohteena olevat oikeudet palautetaan mahdollisimman pian.”*

Lisäksi haluamme muistuttaa uudelleen YK:n lapsen oikeuksien komitean kesäkuussa 2023 Suomen valtiolle antamista suosituksista välttää sosiaaliturvan leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin.

Talousarviosta päätettäessä on huomioitava, että Suomea sitoo YK:n lapsen oikeuksien sopimus, jossa muun muassa muistutetaan velvollisuudesta huomioida lapsen etu ja taata lapsille riittävä elintaso ja sosiaaliturva (artiklat 26 ja 27). Lisäksi on huomioitava kansallisen Lapsistrategian ja siihen sisältyvän eurooppalaisen lapsitakuun sitoumus lapsen edun ensisijaisuudesta kaikessa päätöksenteossa ja eriarvoisuuden vähentämisestä.

Vuodesta 2021 lähtien EU:n jäsenvaltiot ovat sitoutuneet eurooppalaiseen lapsitakuuseen, jonka tavoitteena on taata yhdenvertaisesti kaikille lapsille perusoikeudet ja -palvelut. Jäsenvaltioita sitoo lapsitakuun alla se, että ne irrottavat vähintään 5 % kansallisesta ESF+ -rahoituksestaan lapsiperheköyhyyttä ja syrjäytymistä vähentäviin ja ennaltaehkäiseviin toimiin. Tätä varten jäsenmailta edellytetään kansallisia toimeenpanosuunnitelmia. Pelastakaa Lapset muistuttaa tästä velvollisuudesta ja seuraa näiden tavoitteiden osalta valtion budjetin toimeenpanoa.

Pelastakaa Lapset katsoo, että talousarviokäsittelyssä tulisi perua lapsiperheiden sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia ja välttää sairaanhoidon asiakasmaksujen korotuksia. Hyvinvointialueiden rahoitukseen ei tule kohdistaa sellaisia säästöjä, jotka voivat vaarantaa lasten ja lapsiperheiden palvelut. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitukseen kohdistuvia leikkauksia tulisi kohtuullistaa vähintään niin, että palataan hallitusohjelmassa linjattuun tasoon ja aikataulutukseen.

Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja nuorten rikollisuuden ehkäisyyn määrärahat

Pelastakaa Lasten Nettivihje on tehnyt töitä lasten suojelemiseksi seksuaaliväkivallalta erityisesti verkkoympäristöissä jo 22 vuoden ajan tiiviissä yhteistyössä Keskusrikospoliisin kanssa. **Nettivihje on Suomen ainoa matalan kynnyksen vihjepalvelu, joka ottaa vastaan vihjeitä lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta sekä sitä todistavasta materiaalista.** Nettivihjeen työ on keskeisessä asemassa seksuaaliväkivaltaa kohdanneiden lasten tunnistamisessa ja suojelussa.

Digitaaliset ympäristöt, kuten sosiaalinen media, ovat viime vuosina muuttaneet lapsiin kohdistuvan rikollisuuden muotoja. Lapset ovat erityisen haavoittavassa asemassa verkossa, eikä heillä ole riittäviä tietoja ja taitoja suojautua verkon rikolliselta toiminnalta.

Viime vuosina Nettivihjeen saamien vihjeiden määrä on kasvanut merkittävästi, mikä kertoo lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja sitä todistavan materiaalin kasvusta. Vuosien 2022-2024 aikana Nettivihje on käsitellyt lähes 70 000 vihjettä. Kasvua on havaittu myös kansallisessa lapsiuhritutkimuksessa (Fagerlund ym. 2023) sekä Kouluterveyskyselyissä (THL 2023b). Ennaltaehkäisylle on siis tunnistettu ja suuri tarve.

Vuoden 2023 seksuaalirikoslain uudistus on nostanut yhä vahvemmin esiin tarpeen lisätä lasten ja nuorten tietoisuutta seksuaalirikoksista, niiden tunnusmerkeistä ja ennaltaehkäisyn keinoista. Lasten ja nuorten tietoisuutta heidän omistaan sekä muiden oikeuksista koskemattomuuteen tulee lisätä, erityisesti niiden lasten keskuudessa, joilla on suurempi riski kokea seksuaaliväkivaltaa kuin myös niiden, joilla on kohonnut riski itse syyllistyä toiseen lapseen kohdistuvaan seksuaalirikokseen.

Seksuaalirikoksen kohteeksi joutuminen vaarantaa aina lapsen kasvun ja kehityksen ja sillä voi olla vakavia pitkäaikaisia vaikutuksia lapsen elämään niin lapsuudessa kuin myöhemmin aikuisuudessa. Myös rikokseen syyllistyminen vaikeuttaa lapsen elämää pitkälle aikuisuuteen asti.

Suomi on sitoutunut kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaisesti lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseen. Suomea velvoittavat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (SopS 87 ja 88/2011) nk. Lanzaroten sopimus sekä Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (53/2015) nk. Istanbulin sopimus.

Kun Euroopan unionissa ei ole vielä päästy yhteisymmärrykseen asetuksesta, joka suojelisi lapsia paremmin seksuaaliväkivallalta ja seksuaaliväkivaltaa todistavalta materiaalitylta verkkoympäristöissä, **ovat olemassa olevat matalan kynnyksen palvelut kriittisen tärkeässä asemassa seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa.**

Pelastakaa Lasten Nettivihje tuottaa ja päivittää ajankohtaista tietoa ja työkaluja suoraan lapsille, heidän huoltajilleen sekä ammattilaisille siitä, kuinka suojautua paremmin verkossa

tapahtuvalta rikollisuudelta. Lisäksi lapsille annetaan tietoa siitä, kuinka kunnioittaa muiden oikeuksia verkkoympäristöissä. Määräaikaisetkin panostukset ennaltaehkäisevään työhön edesauttavat sitä, että oikea tieto ja työvälineet saavuttavat lapset ja huoltajat eri puolella Suomea.

Nettivihjeen matalan kynnyksen toiminnan rahoitus ei vastaa kasvavaa tarvetta ja rikollisuuden vakavuutta. Esitämme, että lapsiin verkossa kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ehkäisevää työtä vahvistetaan vuonna 2025 oikeusministeriön hallinnonalan rikollisuutta ehkäisevän työn valtionavustuksissa (momentti 25.01.50).

Arvio lastensuojelun hybridimallista talousarviossa

Talousarvioesitys sisältää 500 000 euron määrärahan vuodelle 2025 lastensuojelun hybridimallin käynnistämiseen. Vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttäviä sekä rikoksia tekeviä alaikäisiä nuoria koskevan lastensuojelulainsäädännön uudistamisen valmisteluryhmän (STM 2024b) työ on kuitenkin yhä kesken, eikä suunnitellun hybridimallin sisällöstä tai tarvittavista säädösmuutoksista ole tietoa. **Siksi Pelastakaa Lapset lausuu hybridimallin käynnistämisestä ainoastaan yleisellä tasolla.**

Pelastakaa Lapset pitää lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta **erityisen tärkeänä säännösmuutoksia lastensuojelun sijaishuollon rajoitustoimien käytön edellytyksien selkeyttämiseksi**. Lastensuojelun sijaishuoltoa toteuttavilla toimijoilla on oltava tosiasiallinen mahdollisuus ja riittävät toimivaltuudet toteuttaa niitä tavoitteita, joita lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi on asetettu. Riittävät ja tosiasialliset toimivaltuudet turvaavat osaltaan paitsi lasten oikeuksia ja etua, myös vaikuttavaa ja kustannustehokasta lastensuojelun sijaishuoltoa.

Talousarviosta päätettäessä Pelastakaa Lapset muistuttaa lisäksi, **että jo nykyisen lastensuojelulain mukaisella erityisellä huolenpidolla (EHO) pystyttäisiin katkaisemaan päihde-, väkivalta- ja/tai rikoskierteitä vaikuttavasti ja kustannustehokkaasti**. Tämä edellyttäisi EHO-palveluun liittyvän päätöksentekomenettelyn sekä jaksojen määräaikaaisuutta koskevan säännösten selkeyttämistä ja osin keventämistä.

Ns. hybridiyksikköjen suunnittelulla pyritään vastaamaan erittäin vakavasti päihteidenkäytöllä, rikoksilla ja väkivallalla oireilevien lasten tarpeisiin. Pelastakaa Lapset tulee arvioimaan lastensuojelun hybridimallista seikkaperäisesti, kun mallia koskevista esityksistä saadaan tarkempaa tietoa.

Aiemmin annetut lausunnot

Kansaneläkelaitoksen järjestämän nuorten ammatillisen kuntoutuksen muutosten ja nuorten kuntoutusrahan ikärajan noston osalta Pelastakaa Lapset viittaa 7.8.2024 [antamaansa lausuntoon](#).

Nuorten terapiatakuun ja matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden saatavuuden lisäämisen osalta Pelastakaa Lapset viittaa 7.6.2024 [antamaansa lausuntoon lasten ja nuorten terapiatakuusta](#) sekä 2.9.2024 [antamaansa lausuntoon valtioneuvoston mielenterveyden edistämisen periaatepäätöksen luonnoksesta](#).

Lisätietoja:

Veli Liikanen
Yhteiskuntasuhdejohtaja
veli.liikanen@pelastakaalapset.fi
+358 50 408 3981

Aino Sarkia
Erityisasiantuntija
aino.sarkia@pelastakaalapset.fi
+358 50 575 0289

Lähteet:

Eurooppalainen lapsitakuu –Suomen toimintasuunnitelma.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164025>

Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2011/20110088>

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta

<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053>

Fagerlund, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N., & Sariola, H. 2023. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022: Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164616>

Pelastakaa Lapset 2024. Lasten suojelu ja Nettivihje -toiminnon vuosiraportti 2023.

https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2024/03/nettivihje_vuosiraportti_2023.pdf

Soste ry 2023. <https://www.soste.fi/uutiset/soste-selvitti-hallituksen-leikkausten-vaikutuksetmaakunnittain-lahes-17-000-uutta-alaikaista-tippuu-koyhyysrajan-alle/>

STM 2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164616>

STM 2024a. Vuosien 2024 ja 2025 toimeentuloturva- ja sosiaali- ja terveyspalvelulainsäädännön muutosten yhteisvaikutukset eri ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen

https://stm.fi/documents/1271139/198978037/FINAL_Yhteisvaikutukset+eri+ihmisryhmien

[+perus-+ja+ihmisoikeuksien+toteutumiseen.pdf/b7cb50b9-37ce-9dac-a097-64a88be42075/FINAL_Yhteisvaikutukset+eri+ihmisryhmien+perus-+ja+ihmisoikeuksien+toteutumiseen.pdf?t=1727092559052](#)

STM 2024b. Vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttäviä sekä rikoksia tekeviä alaikäisiä nuoria koskevan lastensuojelulainsäädännön uudistamisen valmisteluryhmä.

<https://stm.fi/hanke?tunnus=STM029:00/2024>

THL 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 - tutkimusaineiston valossa

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAPO52_2012_web.pdf

THL 2023a. Hallitusohjelman mukaisten sosiaaliturvan leikkausten vaikutukset vuoteen 2027

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147877/URN_ISBN_978-952-408-2297.pdf?sequence=1&isAllowed=y

THL 2023b. Kouluterveyskysely 2023. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>

YK:n lapsen oikeuksien komitea 2016. Yleiskommentti nro. 19 julkisesta budjetoinnista lasten oikeuksien toteuttamiseksi.

https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37289135/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf/6afc535f-566b-3b7f-9deb-6c74ae60ffe0/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf?t=1488440991000

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus [YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista - FINLEX®](#)